

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang 10

nummer 1

1990

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

'D E V Y E R H E E R T G A N G H E N'

Doelstelling volgens de statuten:

De Stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heemerf 'De Schutsboom'.

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek 'Rond de Schutsboom' gratis. Losse nummers f 3,50.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 20,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle f 25,--

Toegang tot de maandelijkse lezingen voor leden gratis.

Openingstijden:

Het museum is opengesteld:

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen op aanvraag bij het secretariaat.

Het archief is open elke zaterdag van 10.00 tot 12.00.

Adressen:

Heemerf De Schutsboom, Nieuwe Rielseweg 41-43,
5051 PD GOIRLE.

secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD GOIRLE,
tel. 013-346622

redactie# Vennweg 11, 5051 BN GOIRLE. tel. 013-342182

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Bloemsierkunst "Abcoven",
Abcovenseweg 23, 5051 PT GOIRLE. tel. 34.13.88

Party centrum Benelux,
Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE. tel. 34.22.72

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Ralph Bunchestraat 15, 5051 KW GOIRLE. tel. 34.24.45

van Beurden meubelmakerij,
Weverstraat 3-4, 5051 HZ GOIRLE. tel. 34.25.24

Boerenbond+ Bouwmarkt Goirle,
Weth. de Brouwerstraat 33, 5051 SJ GOIRLE.,

John Boxtel, sculptor,
RR 3 Gananoque, Ontario Canada, K7 G2 V5

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE. tel. 43.09.35

Assurantien Burgers en van Esch, voor verzekeringen,
hypotheken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 43, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.21.29

Chinees Indisch Restaurant "China Garden",
Tilburgseweg 12-14, 5051 AH GOIRLE. tel. 34.45.94

Stichting "Goirles Belang",
Guido Gezellelaan 50, 5051 MG GOIRLE. tel. 34.34.86

C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE.

Keurslagerij Kees van Hest,
Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.13.89

ROND DE SCHUTSBOOM

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Periodiek van de:

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD Goirle
tel. 013-34.66.22
Redactie: Venneweg 11, 5051 BN Goirle
tel. 013-34.21.82

Jaargang 10

nr. 1

april 1990

INHOUDSOPGAVE:

- De gave Godts, oftewel Contagieuze sieckte blz. 2
der peste, door Cees Robben (4)
- Tussen "Ley en die Gemeynackeren": 6
Het verdere reilen en zeilen in de Heerlijk-
heid, door J.C.J. Hoogendoorn;
- Onderzoekingen naar de toestanden in de 12
Nederlandse Huisindustrie;
- Toponiemen, door Joseph Wijdemans (4) 16
- Oude symbolen in het huidige Goirle (3) 21
door P. Wiercx;
- Willibrordjaar roept vragen op; 30
- Stilstaan op ons erf, door Frans Timmers 35
- En..... 38

De Gave Godts _____ **oftewel contagieuse sieckte der** **peste, de gesel aller tijden.**

_____ door ' Cees Robben

Vervolg (zie nummer 3-1989, blz.2).

1630

In het laatst van 1629 stak de pest - kort na de overgave van de stad 's-Hertogenbosch de kop weer op. Het pesthuis werd weer geopend en een nieuwe pestmeester werd aangesteld tegen een jaarlijkse wedde van f 500,-- zolang de pest duurde. Was de stad van de plaag bevrijd dan werd het salaris gehalveerd. Tevens werd verboden goederen of eetwaren uit besmette huizen op de markt te brengen. Eerst in oktober 1632 hield de pest op. Behalve de pest heerste in 1631 ook de rode loop. (23)

1635

In 1634 was 's-Hertogenbosch weer min of meer door de pest besmet; in augustus 1635 woedde de ziekte weer in alle hevigheid. Een kundig pestmeester uit Utrecht werd aangetrokken. Hij verbond zich voor drie maanden tegen een wedde van f 120,-- per maand plus vrije huur, vuur en licht. De ziekte hield aan tot november 1638. (24)

1637

In Tilburg zijn weer verschillende huizen besmet met de pestilentielle ziekte. (25)

1643

De "Haestige Sieckte" oftewel "De Gave Godts" weer te Tilburg. (26)

1653 - 1654

Pest-epidemie te Alphen. (27)

1655

In de zomer van het jaar 1655 raasde de gevreesde ziekte weer in deze streken. Men was van mening dat de

lucht besmettelijk was; de zomer- en herfstvogels waren verdwenen en leken geheel uitgestorven...In 's-Hertogenbosch werd tegen het uitbreiden van de pest een keur uitgevaardigd met de volgende inhoud:

Indien de ziekte zich in een huis openbaarde moest men hiervan terstond aangifte doen bij de stadsregering en bij de pestmeesters. Bleven de bewoners nalatig dan waren de bureu verplicht dit te doen. Wie een besmet huis aanbracht ontving hiervoor zes gulden. De lijken van pestlijders moesten voor de begrafenis eerst worden geschouwd; wie een lijk in het geheim begroef, verbeurde lijf en goed.

De boven- en benedenvensters van besmette huizen moesten gesloten zijn en boven de deur moest men een strowis aanbrengen. Gedurende zes weken na het overlijden bleef de strowis boven de deur, ingeval van herstel bleef de strowis drie weken op zijn plaats. Wie in een besmet huis woonde of daar kwam was verplicht een witte roede te dragen ter lengte van anderhalf el. Niemand uit deze huizen mocht in het vleeshuis, op de vismarkt of op de markt iets kopen; dit moest gebeuren door bureu of personen die niet waren besmet. Men mocht geen contact hebben met gezonde personen hoe dan ook, op straat moest men deze gezonde mensen ontwijken.

De diepte der graven werd bepaald op vier of vijf voet en de onderlinge afstand van graven die binnen een jaar gedolven waren, zou twee of drie voet moeten bedragen. Pestlijken werden binnen zes en dertig uur begraven; de begrafenis geschiedde in de namiddag en ten hoogste vier personen mochten aan de begrafenis deelnemen. In een huis waar iemand aan de pest was overleden, mocht de eerste zes weken alleen het zoldervenster openstaan.

Huizen die besmet waren maar waar niemand was gestorven werden drie weken gesloten en grondig gereinigd; niets van de huisraad mocht worden verkocht of uitgedragen. Het stroo dat tot legerstede van de zieke had gediend en andere ongerechtigheden moesten binnenshuis worden verbrand, en degenen die de pestlijders verzorgden

mochten op bepaalde uren van de dag en de nacht niet op straat komen.

Het was niet geoorloofd op straat huisraad of kleren te reinigen; mest mocht niet in de straat worden opgehoopt maar moest direkt met slijkkarren uit de stad worden vervoerd. Het bloed van paarden of beesten die op straat adergelaten werden moest terstond worden afgespoeld, en barbiers werd het verboden het bloed van mensen op straat uit te gieten. Varkens en honden moesten van de straat af; vreemdelingen, kooplieden en bedelaars komende uit een besmette streek werd de toegang tot de stad verboden. (28)

1661

In het jaar 1661 werd het te 's-Hertogenbosch voorschift om voor huizen waar iemand was overleden een bos stro voor de deur te leggen als teken dat het lijk nog boven aarde stond. Voor oude mensen lagen daar vijf stenen bovenop en voor jonge mensen drie stenen. De huisgenoten moesten deze strobussel voor de deur leggen; het was geen burenplicht. Later kwam voor het stro-busseltje een andere vorm in de plaats; het werden vastgepakte ronde bossen van drie voet lang. Om de bossen werden voor gehuwden vijf touwtjes of riemen gebonden en voor ongehuwden drie. In plaats van stenen legde men vijf of drie roodgeverfde plankjes tegen de bossen ter grootte van een kloostermop, maar dan spits toelopend. (29)

1664

In het najaar van 1663 bespeurde men in Holland weer de eerstesporen van pest. Een schip dat lang voor Algiers had gelegen en daar door de pest was besmet, viel de haven van Amsterdam binnen. Tijdens de overtocht naar Holland waren vele matrozen gestorven, en zij die het er levend hadden afgebracht, zetten met de pest onder de leden te Amsterdam voet aan wal. Vanuit Amsterdam verspreidde zich de ziekte en kwam in 1664 binnen 's-Hertogenbosch.

In de jaren 1663-1664 telde Amsterdam 50.000 pest-slachtoffers.

In de jaren 1664, 1665 en 1666 constateerde men de gevreesde ziekte te 's-Hertogenbosch, Tilburg en Loon op Zand. De Algemene Staten der Verenigde Nederlanden hielden op 21 januari 1665 een plechtige dankdag omdat de pest in Holland was bedwongen.

De begraaflijsten van Tilburg geven voor de jaren 1663-1664-1665-1666-1667-1668 en 1669 respectievelijk 345-426-327-495-375-504 en 637 pestslachtoffers aan. In het jaar 1670 valt het aantal terug op 321 en in het jaar 1671 op 230. (30)

Wordt vervolgd.

-
23. Mr. J.H. van Heurn, deel II blz. 474.
24. idem blz. 491.
25. GAT, R 356 - 1637 - 148v. (Gemeente-archief Tilburg)
26. GAT, R 689 - 1643.
27. Alphen, Handschrift dr. Erens, deel III.
28. Mr. J.H. van Heurn, deel III blz. 39-40-41-42.
29. idem blz. 112.
30. idem blz. 134.
-

TUSSEN „LEY EN DIE GEMEYNACKEREN „

HET VERDERE REILEN EN ZEILEN IN DE HEERLIJKHEID.

Door het "Reglement voor de Huishoudinge en Finantie" van de Heerlijkheden Tilborg en Goirle" van het jaar 1732, opgelegd door de Hoogmogenden uit Den Haag en gearresteerd op 8 mei van hetzelfde jaar, weten we meer aangaande het bestuur van onze Heerlijkheid. In de 18e eeuw werd de hoogste ambtenaar - de Drost of Drossard - door de Heer voor het leven benoemd, evenals de sekretaris. Hij was de plaatsvervanger of stadhouder van de Heer. Alle overige funkties waren tijdelijk voor één jaar, dat liep van januari tot januari.

Bij het opstellen van de nominatie voor al die tijdelijke ambten, moest men rekening houden met artikel 12 van genoemd reglement, dat voorschreef dat alle ambtenaren tot de gereformeerde kerk moesten behoren. En natuurlijk moesten "de nutste en bequaamste" tot die bediening op de nominatie worden geplaatst. De Heer kreeg tot februari de tijd om tot benoemingen over te gaan. Had hij zijn keuze gedaan, dan moest de Drost binnen 14 dagen een vergadering van Schepenen uitschrijven en dit door de voster laten aanzeggen. Op die vergadering werden de Schepenen geïnstalleerd en beëdigd. Twee van de Schepenen van het vorige college moesten altijd wegens het feit dat zij het klappen van de zweep kenden, in het nieuwe college plaatsnemen.

Na de installatie-vergadering kon het nieuwe college met het bestuurswerk beginnen en zij kwamen daarvoor tweemaal in de week bijeen, nl. op maandag en zaterdag, waarbij het college 's-maandags om de veertien dagen als rechtscollege optrad.

REGLEMENT
VOOR DE HUISHOUDINGE EN FI-
NANTIE VAN DE HEERLYK-
HEDEN VAN
T I L B O R G
E N
G O I R L E.

HERDRUKT IN 'sHERTOGENBOSCH,
By de Wed. C. A. VIEWEG, Stads-Drukster in de
Vugterstraat, 1788.

Titelblad van de herdruk uit 1788 van het bestuursreglement van 8 mei 1732.
Gemeente-archief Tilburg, inv. Van Visvliet nr. 97a.

Het gemene volk kon, wanneer men het niet eens was met een bepaalde bestuurlijke beslissing zoals b.v. het opleggen van een te hoge aanslag van de belasting, maar ook voor allerlei andere zaken, op maandag terecht als de Schepenen onder leiding van de Drost zitting hadden tussen 9 en 12 uur. Het reglement sprak over "doleantieën" en over "beswaar van lasten en andersints". De secretaris of zijn gezworen klerk maakte er aantekening van. De zaterdag was aangewezen voor de vergaderingen van Drost en Schepenen, van secretaris met armmeesters, zettters en gezworenen. Op die vergaderingen werd de agenda voor de komende week besproken, de publikaties voor de komende zondag klaargemaakt en geschillen tussen "geringe en arme luiden" opgelost.